

A
TOLNA-BARANYA-SOMOGYI
ÁG. HITV. EV. EGYHÁZMEGYE
BONYHÁDI ALGYMNASIUMÁNAK
ÉRTESITŐJE

AZ 1886/7-iki TANÉVRŐL.

Közzé teszi

Marhauser Imre

ez id. igazgató.

Bonyhádon, 1887.

Nyomatott FEIN T. férj. RAUBITSCHÉKNÉNÁL.

TARTALOM.

1. Az algymnasium kormányzó tagjai.
2. Jelentés az ülei tanévről.
3. Tanári személyzet.
4. Kötelezett tantárgyak.
5. A tanulók névjegyzéke.
6. Statisztikai táblázat.
7. Ösztöndíjak.
8. Szertárak.
9. Tápintézet.
10. Zárzó.

- 0 -

1700
1934

- E 1017/1886/1887

I.

Az algymnasium kormányzó tagjai.

1. *Iskolai felügyelő*: **Dr. Láng Frigyes.**

2. *Az iskolai nagybizottság*:

Elnökök: Nagytiszt. **Bauer Adolf** esp. és nagyságos **Nádasy Kálmán** esp. felügyelő.

Tagjai: egyházi részről: Guggenberger János, Apáthi Károly, Vagner Samu, Graf József, Bergmann Lajos, Wiesner Boldizsár.
Póttagok: Sántha Károly, Kirchner Elek, Becht Henrik.

Világi részről: Kirchknopf Ágost, Tóth Ödön, Vidovszky László, Fördös Vilmos, Kurz Vilmos, Knar Albert. *Póttagok*: Dr. Pót Radó, Hafner István.

Tanítók részéről: Becht Konrád, Mühl János.

A tanári kar részéről ez időszertint Marhauser Imre, Arndt János.

3. *Iskolai kis bizottság.*

Elnök: Dr. Láng Frigyes, alelnök a mindenkori igazgató.

Tagjai: Graf József, Wiesner Boldizsár, Kirchknopf Ágost, Kurz Vilmos, Beck József, Rück Alajos, Becht Konrád, Arndt János.

Póttagok: Dr. Pót Radó és Martin György.

II.

Igazgatói jelentés az 1886/7-iki tanévről.

Algymnasiumunkban a beiratások szept. hó első három napján történtek meg. Az ifjuság létszáma 136, tehát 16-tal több a tavalinál.

Különös örömünkre szolgál, hogy aránylag igen sok német-ajku ifjút hoztak oly szülők, kik nem akarják gyermekeiket a tudományos pályára szánni, hanem csak azért áldoznak, hogy fiaik a magyar nyelvet sajátítsák el.

Szept. 4-ikén nyitattott meg a tanév nagytt. Graf József s tek. Kurz Vilmos szolgabíró uraknak, mint esperességi megbízottaknak s számos iskolai nagybizottsági tag, valamint nevelési ügybarát jelenlétében.

A fentartó testület a szüniidő alatt újból fölépíttette az intézet II. és III-ik osztálya számára a tantermeket, s a szülők meggyőződhettek, hogy az intézet vezetői semmi áldozattól sem riadnak vissza, ha az ifjuság számára a czélnek tökéletesen megfelelő helyiségről van szó. Ugyan ily szempontból határozta el az esperes ég, hogy a magyar műveltséget pártoló vagyonosabb polgártársaink gyámolítása mellett az intézetnek régi részét a szüniidő alatt tek. Piatsek mű-épitész terve szerint újból fölépítteti. A később fölemlitendő nagylelkű gyámolítók után ítélve, bátran kimondhatjuk, hogy megyénk közönsége valláskülönbség nélkül átlátja, hogy az intézet e vidéken missiót teljesít.

A jövő tanév elején altanodánk egészen új helyiségekkel rendelkezik. Három tanári lakáson, a convictusi helyiségen és tantermeken kívül, birni fog külön hivatalos helyiséggel, szer- és könyvtárral. — Hogy az épület biztosan elkészülhessen, az iskolai nagybizottság a zárvizsgát június hó 15-ikére tűzte ki.

Nem mulaszthatom el e helyen is mély köszönetemet kifejezni a fentartó testületnek, a mely rövid 17 év alatt — a mióta Bonyhádra helyezte át intézetét — eltekintve attól, hogy a szükséges tanszközöket mindig szívesen beszerezte, a tanárok fizetését csaknem még egyszer akkorára emelte, két új tanszéket létesített; körülbelől 20.000 forintot áldozott magára az épületre. —

Az iskolai nagybizottság tavali zárülésén Kirchner Károly tanárt véglegesítette, Forberger László segédtanárt pedig ügybuzgóságának

elismerésül — sajnos hogy többel nem rendelkezett — 100 frtnyi fizetésjavítás mellett rendes tanárnak nevezte ki.

A tanuló ifjuságnak magaviselete és szorgalma általában véve jó volt. Igaz ugyan, hogy egyeseket — különösen a negyedik osztályból — kisebb mérvű, de többszörös kihágásukért „elégéséges“ sőt „kevésbé elégéséges“ erkölcsi osztályzattal voltunk kénytelenek a két első harmadban sújtani, de a túlnyomó többség készséggel haladt utmutatásunk mellett. Az előhaladásra nézve jelenthetem, hogy — kivéve az első osztályt, a hol több ifjú, részint hiányos előkészültsége, részint a magyar nyelv ismeretének hiánya miatt, ismétlésre utasított — alig volt itt körösztil bocsátott ifju, ki tovább nem haladhatna.

Nem hagyhatom említés nélkül, hogy az a társadalmi kór, mely antisemitismus név alatt ismeretes, mily zavarólag hat az ifjuság kedélyére. Sajnos, hogy nálunk is az iskolának kellett a szülők vagy a környezet által beljük csepegtetett veszélyes elvet az igazi keresztényi szeretet hangsúlyoztatásával ellensúlyozni. Kötelességem constatálni, hogy a fentemlített erkölcsi osztályozás is — néhány esetnél — befolyással volt.

A tanári kar külömben az idén is közvetlen felügyeletet gyakorolt az ifjuságra a lakásokon is.

Az ifjuságnak egészségi állapota ez éven át kielégítő volt. Az utótél folyamán föllépett ugyan a kanyaró, de csak szorványosan és enyhe alakban. Egyéb betegség csak egy kettőt tartott vissza több ideig a tanulástól. Hálás elismerésemet fejezem ki ez alkalommal is a helybeli orvosi kar iránt, a mely készséggel nyújtott beteg tanulóknak segélyt.

A vallás erkölcsi nevelésre kiváló gondot fordítottunk. A más vallású ifjak saját templomaikban végezték az isteni tiszteletet, a protestáns tanulók pedig az intézet helyiségében tartott magyar nyelvű isteni tiszteletet hallgattak. Az alulírott által tartott confirmatioi oktatásban 24 ifju részestült; május 22-ikén pedig mindnyájan fölvevttük az úr vacsoráját.

Ápril 23-án vizsgálta meg behatóan intézetünket nagyságos Mészáros Nándor miniszteri megbizott s a tanári értekezleten általában megelégedettségét fejezte ki. Jóakarató s szakszerű tanácsait, mint mindenkor, úgy ez alkalommal is köszönettel vettük oly tanerőtől, a ki évek hosszu során át vezérszerepet játszik.

Tudomásunkra jutván, hogy szeretett püspökünk, mint intéze-

tünknek egyházi főfelügyelője, ez év folyamán ünnepli meg 50 éves papi jubileumát, az ifjuság és tanári kar 37 frt 75 krnyi összeggel járult azon alap létesítéséhez, melyet mint Karsay Sándor alapot létesített méltóságos Káldy Gyula kerül ti felügyelő úr. —

A magas közoktatási miniszterium által tavál bekövetelt tervrajz és minősítvényi táblázat azzal a záradékkal érkezett vissza, hogy Marhauser Imre és Arndt János lelkész tanárok a 2389. számú intézkedéssel államilag is képesítetteknek nyilvánítatnak, az első a latin nyelvből és természettudományból, a második a magyar nyelvből és történelemből.

Ugyanezen leirat szerint ez intézet helyiségei megfelelők, csak külön torna- és rajzterem kívántatik még. —

Miután azonban nálunk az első osztály oly nagy és világos, hogy mindenkoron használható rajzteremnek; s miután már az építkezésnél tervbe vétetett az új rajzpadok elkészíttetése s miután az intézetnek több száz négyszög méternyi udvarán mindennemű tornaszer van: úgy hisszük, hogy a magas miniszterium ily irányú fölvilágosítás után meg fog nyugodni. Teheti ezt annyival inkább, mert míg másutt csakis a mértani rajz taníttatik, nálunk a *szabadkézi rajz* is kötelező tantárgy; s míg a legtöbb intézetben alig van egy pár □-méternyi szabad tér, a hol az ifjuság szabadon mozoghat, addig nálunk a tanulók folytonosan edzik magukat, ez pedig sokkal többet ér, mint egy két órás tornagyakorlat *zárt* helyen.

Külömben is ismeretes, hogy a torna mint rendes tantárgy taníttatik és ha esős idő van létezik egy fedett helyiség a lépések gyakorlására.

Ezen többnyire örvendetetes események elősorolása után egy nagy veszteségünkről kell meg emlékezmem. Hálátlan volnék nagy. Ritter István szelleme iránt, ha e helyen is nem méltányolnám érdemeit.

E tanodát egy apostoli ihletettséggű superintendens létesítette, számos érdemdús esperes vezetése alatt teljesíté köteleységét. Boldogult Schleining Károly alatt nagyobbodott működési köre; de hogy a régi autonom alapon elértük azt a helyet, melyet számunkra a gondviselés, kijelölt ez legnagyobb részt az ő érdeme. Ő, ki az abszolút kormány parancs szavára megszüntetett intézetet újra fölélesztette, a közel multban megtanított benünket, hogyan kell és lehet ugyanezen alapon a hazát és egyházat szolgálni. Legyen azért áldott az ő

emléke. Köszönet Forberger László tanártársunknak, a ki az úrban elhunytat esete által buzdító alak gyanánt számunkra megörökíté.

Örömtelt kebellem jelentem, hogy a dumántúli ev. egyházkerület, méltányolva intézetünknek működését, ez idén és jövőre nézve segített rajtunk annyiban, a mennyiben legalább legégetőbb bajunkat enyhítendő, évi 200 frtot szavazott meg 630 frtnyi subventioján kívül vallás tanítás czimén.

A midőn e helyen is forró köszönetet mondok különösen az az elnökségnek, bizton reményeljük, hogy ezen egyetlen egy ev. magyar nyelvű egyházkerület jövőre is támogatni fogja német ajku hiveit nemzeti missiojuk teljesítésében.

Föl sem említve azt, hogy szaklapok járattak, a könyv és szertár számára több rendbeli kiadás tétetett. Ki kell emelnem, hogy a tanári kar ez idén az *ifjusági* könyvtárt egészen kiegészítette, a mennyiben 250 frtnyi összeg gyűjtetett több éven át s adatott ki ily célra. —

Kedves kötelességemnek tartom kimutatni, mily mértékben gyámolítottak bennünket czélunk elérésében közel és távol levő nevelés-ügybarátok és egyesületek.

Tek. Stráucher Lajos úr, intézetünk egykori növendéke, boldogult atyjának emlékére 100 frtnyi ösztöndíj alapot létesített.

A *tanári nyugdíjintézet* alapja javára, mely az idén 3600 frtra szaporodott, adományozott: Nagyságos Nádosy Kálmán esp. felügyelő úr 25 frt, Marhauser Emma 4 frt, N. N. 2 frt.

Az ötödik tanári állomásra: Nagys. Nádosy Kálmán esp. felügyelő 100 frtot, az egyházkerületi gyámintézet 40 frtot. Az egyetem 100 frtot. Méltóságos Káldy Gyula ker. felügyelő 200 frtot. — Szabad rendelkezésre: a dumántúli egházkerület a dispensationális pénzekből 40 frtot. — A szertárra: a bonyhádi takarékpénztár 50 frtot. —

Épitkezésre adományozott eddig: Dr. Moldoványi István 100 frtot, tek. Erhardt Henrik 50 frtot, Bonyhád nagyközsége 50 szekér homokot, nagys. Georgievits Pál tavál és az idén összesen 5000 téglát, Győre 20 szekér követ. Váralja 20 szekér követ.

Öt évi ingyen kölesönt följánlott: tek. Dr. Sass István 200 frtot. Özv. Prinner Teréz, tek. Kreth Konrád, Fördös Vilmos, Hafner István, Dr. Pót Radó, Dr. Hilbert István, Beck József, Eibach Ödön, Mautner Fülöp, Engel Miksa, Lengyel Zsigmond, Halászurak és tisztelendő Guggenberger János, Vagner Samu, Horváth

Sándor lelkész urak 100—100 frtot; tek. Schultheisz Inre, Müller Lipót, Fleischmann Lipót és tisztelendő Kring Miklós, Hammel Alajos lelkész urak 50—50 frtot.

Az ifjuság szokott örömmünnepét, május 23-án tartá meg. Az idő ugyan nem kedvezett, de azért vigan mullattak Lengyel Zsigmond úr szivességéből a nagytermében.

Tek. Perczel Dezső alispán úr és tisztelendő Graf József lelkész úr 1—1 fél akó borral kedveskedtek, tek. Kramoliny József úr pedig 3 frtot küldöt a költség fedezésére.

Mindezen jötevőknek hálás köszönetet mondok.

A hatóság által rendelt szigorlatok ez év folvamán a következőleg tartattak meg:

NAP	Junius	DÉLELŐTT	DÉLUTÁN
Hétfő	6.	Vallás I—II. oszt. Számтан IV. oszt. Német III. oszt. Vallás III.—IV. o.	Földrajz I. oszt. Számтан II. oszt
Kedd	7.	Német I. oszt. Magyar II. oszt.	Földrajz III. oszt. Mértan IV. oszt.
Szerda	8.	Latin I. oszt. Mértan II. oszt.	Latin III. oszt. Német IV. oszt.
Péntek	10.	Magyar I. oszt. Földrajz II. oszt. Történet IV. oszt.	Latin IV. oszt. Számтан III. oszt.
Szombat	11.	Számтан I. oszt. Latin II. oszt. Történet III. oszt.	Magyar III. oszt. Természctrajz IV. o.
Hétfő	13.	Mértan I. oszt. Német II. oszt. Földrajz IV. oszt.	Mértan III. oszt. Magyar IV. oszt.

Jegyzet. Junius 14-én délután 6 órától ének- és tornavizsga.

A nyilvános kövizsga junius 15-én a délelőtti órákban 8-tól 12-ig tartattak meg.

III.
T a n á r i s z e m é l y z e t.

A tanár neve s szolgálati ideje	Tantárgyai az egyes osztályokban	Heti óráinak száma	J e g y z e t
Arndt János , egyházi 1873.	Vallástan III.—IV. oszt. Magyar nyelv I.—IV. oszt.	18	A III-ik osztály főnöke, könyvtárnok.
Forberger László , okl. t. 1886.	Német nyelv I.—IV. oszt. Történet III.—IV. oszt. Szabad kézi rajz I.—IV. oszt. Torna I.—IV. oszt.	21	A IV-ik osztály főnöke.
Gyalog István , okl. t. 1883.	Számтан I.—IV. oszt. Mértan I.—IV. oszt.	20	Az I-ső osztály főnöke, iskolai és tanárnyugdíjintézeti pénztárnok.
Kirchner Károly , okl. t. 1885.	Földrajz I.—IV. oszt. Természetrájz IV. oszt. Latin I. oszt.	20	A II-ik osztály főnöke, a természet- és földrajzi szertár őre.
Marhauser Imre , egyházi 1873.	Vallástan I.—II. oszt. Latin II.—IV. oszt.	20	Igazgató s tápintézeti gondnok.
Wedl Endre 1883.	Ének I.—IV. oszt.	4	Ev. néptanító.
Prikler Károly	Hit- és szertartástan I.—IV. oszt.	4	Róm. kath. káplán s hitelemző.
Dr. Reich Á.	Vallástan I.—IV. oszt.	4	Mózes vallású főrabbi és hitelemző.

Jegyzet. A gör. kel. vallásnak a grábóczi zárdafőnöktől nyerneket vallásukban oktatást.

IV.

Kötelezett tantárgyak.*Vallástan.*

I-ső és II-ik oszt. együtt, hetenként 2 óra. Új-szövetségi bibliai történetek. — Bibliaolvasás és magyarázás, Kézikönyv: Varga János „Bibliaisme“ biblia történetekkel és Palestina földrajzával. 7-ik kiadás 1882.

III-ik és IV-ik oszt. együtt hetenként 2 óra. A keresztény anyaszentegyház rövid története. K. k. Pálffy József.

Magyarnyelvtan.

I-ső oszt. hetenként 5 óra. Mondatok alapján alaktan. — Értelmesolvasás és az olvasottak előadása, helyesírás és otthoni írásbeli gyakorlatok. K. k. Dr. Szinnyei József: „Magyarnyelvtan.“ Költemények emlékelése. — K. k. Riedl-Lehr: „Magyar olvasó könyve.“

II-ik oszt. hetenként 4 óra. — Az alaktan ismétlése, főként az igetan. — Egyszerű, összevont és összetett mondatok ismertetése. Olvasmányok és ezeknek szó- és írásbeli előadása. — Költemények emlékelése. — K. k. mint fentebb. —

III. oszt. hetenként 4 óra. — Az alaktan teljes ismétlésével rendszeres mondattan. K. k. Torkos László: „Magyar nyelvtan.“ Elemző olvasás, írásbeli gyakorlatok, szavalás. K. k. Riedl-Lehr: „Magyar olvasó könyve III-r.

IV. oszt. hetenként 3 óra. — A gyakorlati élet főbb okmányainak szerkesztése. A irály általános sajátosságai. A prózai és költői stílus különbségei. — A magyar versírás elemei. — K. k. „Irálytan és olvasókönyv.“ Arany János „Toldija“ — elemezve. — Kéthetenként írásbeli házi dolgozat. — Góbi Imre: „Magyar irálytan.“

Latinnyelvtan.

I-ső oszt. hetenként 6 óra. A főnevek ejtegetése. A nemre vonatkozó szabályok. A melléknevek fokozása, számnevek névmások. A sum segédige és összetételei. A rendes igék ragozása a cselékvő- és szenvedőalakban; végre a verba deponentiá-k. — A nyelvtan alkalmazására latin-magyar és magyar-latin gyakorlatok. Írásbeli dolgozatok. K. k. Szénássy Sándor: „Latin nyelvtana“ és „Latin olvasókönyve“: átdolgozta Elischer József.

II-ik oszt. hetenként 6 óra. Az első osztálybeli tananyag átismétlése után a rendes és rendhagyó igék hajlítása, a kötő-szócskák, igehatározók, praeposíciók ismertetése megfelelő latin-magyar és magyar-latin mondatok fordítása és ellemzése. Írásbeli gyakorlatok. K. k. mint az első osztályban.

III-ik oszt. hetenként 6 óra. Syntaxsból: a mondat kellei, casustan, adjectumok, névmások és praeposíciók használata megfelelő gyakorlatokkal. — K. k. mint fentebb. — Elischer József „Latin olvasókönyvéből”: Róma alapításától kezdve a patriciusok és plebejusok viszálykodásáig. — Tirociniumból: az első rész egészen és 38 mese nagyobb részt emlékelve is. K. k. Siebelis-Szamosi: „Tirocinium poeticum.” 2-ik kiadás 1874. Írásbeli föladványul: mondatok szerkesztése. —

IV-ik oszt. hetenként 6 óra. — Az igeidők, módok, conjunctiók és adverbiumok használata, nyelvtani szabálytalanságok, prosodia, metrica-, pénz- és időszámítás, megfelelő gyakorlatokkal. — Írásbeli otthoni dolgozat k. — K. k. mint fentebb. — Cornelius Neposból: Miltiades, Themistokles, Aristides, Pausanias, Epaminondas, Agesilaus, Hannibal, életrajza fordítva és elemezve, két életrajz emlékelve. — Tirociniumból: 22 olvasmány fordítva, prozába áttéve és részben emlékelve. — K. k. mint fentebb. —

Németnyelvtan.

I-ső oszt. hetenként 2 óra. Mondattani alapon a tárgy és tulajdonságnevek ejtegetése, az utóbbiak fokozása: számnevek és névmások. Fordítási gyakorlatok. Otthoni dolgozatok. K. k. Hoffmann Mór: „Német nyelvtan.”

II-ik oszt. hetenként 2 óra. Az igék és határozók. Az egyszerű és összetett mondat; a fő- és mellékmondat. Fordítási gyakorlatok. Költemények mondattani és alaktani elemzése, fordítása és emlékelése. Otthoni dolgozatok. K. k. Ballagi Károly: „N. nyelvtan” és Ballagi K.: „N. olvasókönyv.”

III-ik oszt. hetenként 2 óra. Mondattani főszabályok szóhelyezés. A helyesírás. A pontozás. Német és magyar olvasmányok alaktani és mondattani elemzése, fordítása és emlékelése. Otthoni dolgozatok. K. k. Ballagi K.: „N. nyelvtan” és Ballagi K.: „N. olvasókönyv.”

IV-ik oszt. hetenként 2 óra. A mondattan befejezése. Német és magyar olvasmányok fordítása és főként mondattani elemzése.

Költemények emlékelése. Orthographia. Interpunctio. Ottbeni dolgozatok. K. k. Ballagi K.: „N. nyelvtan“ és Ballagi K.: „N. olvasókönyv.“

Földrajz.

I-ső oszt. hetenként 3 óra. Magyarország s a földközi tengert környező országok. Az egyes vidékek rajzolása. K. k. Scholtz Albert: „Földrajz a gymnasiumok használatára.“ I. rész. Harmadik javított kiadás. 1885.

II-ik oszt. hetenként 3 óra. Europa többi országai és Ázsia. Az egyes vidékek rajzolása. K. k. Scholtz Albert: „Földrajz a gymnasiumok használatára.“ II. rész. Második kiadás. 1883.

III-ik oszt. hetenként 3 óra. Afrika, Amerika és Ausztrália. Az egyes vidékek rajzolása. Physikai és Mathematikai földrajz. K. k. Scholtz Albert: „Földrajz a gymnasiumok használatára.“ III. rész. Második javított kiadás. 1884.

IV-ik oszt. hetenként 3 óra. Az osztrák-magyar monarchia földrajza. Az egyes vidékek térképeinek rajzolása. K. k. Scholtz Albert: „Földrajz a gymnasiumok használatára.“ IV. rész. Második kiadás. 1882.

Történelem.

III-ik oszt. hetenként 3 óra. A magyar történetnek művelődés történettel egybekapcsolt ismerete, az 1867-iki kiegyezéséig. K. k. Batiszfalvi István.

IV-ik oszt. hetenként 4 óra. Az egyetemes történelem összefüggő áttekintése. Az ókor története, különösen a görög és római történet a császárság megállapításáig. K. k. Vaszary Kolos.

Mennyiségtan és mértan.

I-ső oszt. Számtan, hetenként 3 óra. A tizes rendszer; a négy alapművelet elvont s egynevű számokkal; több nevű számok szétbontása s összevonása, a négy művelet több nevű számokkal; törzszám és összetett szám; a számok oszthatósága; a számok legnagyobb közösmértéke és legkissebb közöstöbbszöröse; a négy alapművelet közönséges- és tizedes törtekkel. K. k. Mauritz Rezső „Közönséges számtan.“ Mértani rajz, hetenként 2 óra. A pont, egyenes vonalok, szögek, három-, négy- és sok-szögek; egybevágó és hasonló idomok, kör, kerület. K. k. Dr. Schmid Ágoston „Geometriai elemei.“

II-ik oszt. Számtan, hetenként 3 óra. Rövidített műveletek; az arányosság, a hármas szabály az egyszerű következtetések alapján; arányos osztás, középsszám, százalék számítások és azok alkalmazása a lerovat, leszámítolat, felpénz, burkolatsúly, alkuszdíj és jutalék kiszámítására; egyszerű kamatszámítás, határszámolás. K. k. Mauritz Rezső „Közönséges számtan.“ Mértani rajz, hetenként 2 óra. Kör kerülék; a térbeli egyenesek és síkok kölcsönös helyzetei; testszöglet, sík és görbe lapok által határolt szabályos és szabálytalan testek; perspectiva. A síkidomok kerülete s területe. K. k. mint fentebb.

III-ik oszt. Számtan, hetenként 3 óra. Az arány és aránylat, ezek alkalmazásai: a hármas szabály, kamatszámítás, lánczszabály, arányos osztás; elegyítési számítások, arany és ezüstről szóló számítások: színsúly, összesség, finomság, pótsúly; vertpénzek átszámítása; váltók és értékpapírok leszámítolása, összetett kamatszámítás. K. k. Mauritz Rezső „Közönséges számtan.“ Mértan, hetenként 2 óra. Egyenes vonalú idomok; összeillőség; symetria, hasonlóság, terület meghatározás, s az idevágó szerkesztések. Geometria alkalmazása a rajzolásnál és mérésnél. K. k. mint fentebb.

IV-ik oszt. Számtan, hetenként 3 óra. Az algébra jelei; az összeg szorzat, hatvány, különbség és a nemleges számok; algébrai mennyiségek összeadása és kivonása; többtagúak szorzása, négyzete, köbe; a tizesrendszerei számok négyzete és köbe; a hányados, többtaguak osztása és a geometriai haladvány; közös osztó, többtaguak legn. közös osztója, a törtek egyszerűsítése; a legkisebb közös többszörös és a törtek összevonása; elsőfokú egy. ism. egyenlet; többtaguak és a tizes rendszeri számok négyzetgyöke és köbgyöke. K. k. Mauritz Rezső „Általános számtan.“ Mértan, hetenként 2 óra. Kör, kerülék, mentelék, hajtalék evolútók, cycloisok. Egyenesek, egyenesek és síkok, síkok egymáshoz való kölcsönös helyzete a térben; testszögek; különféle testek származása és leírása; a kocka, hasáb, henger, gúla, kúp, csonka-gúla és csonka-kúp, a gömb felületének és térfogatának kiszámítása. K. k. mint fentebb. —

Természettarjz.

IV-ik oszt. hetenként 2 óra. A levegő és víz ph. tulajdonságai, összetétele, alkatrészei; vegyület, keverék, sulyviszonyok; S., P., C. s ezek termékei; a proteinanyagok és szénhidratok; Cl. a fontosabb szerves és szervetlen savak, fémek, aljak, sók; az ásványok fénye,

tömöttsége, fajsúlya, összetartása, alakja, kristályok; az ásványok rendszeres leírása, kőzettan felosztása, a gránitos, porphyros, bazaltos, palás és törmelék-kőzetek; a föld történetének korszakai; a víz, tűz, földrengés s egyéb erők hatása a jelenkorban; a negyed, harmad, másod és első kor rövid leírása. K. k. Dr. Róth Samu „Az ásvány-, kőzet- és földtan alapvonalai.“

Rajz és Szépirod.

I. és II. oszt. hetenként 2 óra. Geometriai rajz a menyiben alapul szolgál a szabadkézi rajztanításnál. A pont, vonal, ennek összefüggései; diszimények. Egyszerű ábra. Hogy alakul az összetett ábra az egyszerű alakból, s hogy kell amaszt elemezni. Díszítmenyeknek önnáló szabadkézi rajzolása. Folyó és műirási gyakorlatok.

III. és IV. oszt. hetenhént 2 óra. Díszítmenyek különféle stylben. A figurális rajzolás elvei (az árnyéktömek előállítás; a különféle sraffirozás.)

Távlattan. Egyszerűbb testek természet után való rajzolása. Folyó és műirási gyakorlatok.

Ének.

I-só, II-ik, III-ik és IV. oszt. együtt hetenként 2 óra. Egy szólamra és négy szólamra több egyházi ének és világi dal.

Tornászat.

I-só, II-ik, III-ik és IV-ik oszt. két csoportban hetenként 4 óra. Szabad rend- és szergyakorlatok.

Gyorsírázat.

A gyorsírást Gabelsberg Markovits rendszere szerint Bodnár Béla IV. oszt. tanulónak segítsége mellett Marhauser Imre okl. gyorsíró tanította. Tankönyvül Bódog János műve használtatott. Tanuló — mind kezdő — 12 volt.

Zene.

Kirchner Károly collegánk több ifjut zongorázni tanított. Azonkivül Becht Konrád, Martin György, tanító urak adtak privát órákat.

V.

A tanulók névjegyzéke és születésük helye.

I-ső osztály.

- Abrahám Ernő róm. kath., Muesi, Tolnam.
 Altmann Gyula ág. hitv., Hidasd, Baranyam.
 Ambrus Lajos helv. hitv., Kovács-Hida, Baranyam.
 Apáthi Károly ág. hitv., Bikács, Tolnam.
5. Arany Béla helv. hitv., Szakcsimajor, Tolnam,
 Banholzer János róm. kath., Bonyhád, „
 ifj. Bekker Ádám ág. hitv., „ „
 id. Bekker Ádám „ „ „ „
 Bekker János „ „ „ „
10. Bergl Sándor mész. vall., Czora, Tolnam.
 Bergsmann Samu mész. vall., Nagy-Pél, Baranyam.
 Biczó Sándor helv. hitv., Bődösfő, Baranyam.
 Diczendy Pál róm. kath., Bonyhád, Tolnam.
 Engel Jenő mész. vall., „ „
15. Faik György ág. hitv., „ „
 Farkas Lajos helv. hitv., Székes-Fehérvár, Fehérm.
 Fejes Lajos „ „ Kémes, Baranyam.
 Fekete Antal róm. kath., Dombóvár, Tolnam.
 Fekete Gyula „ „ Dalmand, „
20. Galandauer Armin mész. vall., Hanth, „
 Galandauer Ignác mész. vall., Hanth, Tolnam.
 Gehringer János ismétlő ág. hitv., Bonyhád, Tolnam.
 Grosch Victor ág. hitv., Rác-Kozár, Baranyam.
 Hagymásy Dénes helv. hitv., Paks, Tolnam.
25. Heckenberger Gyula róm. kath., Kocsola, Tolnam.
 Hoffmann Ákos ág. hitv., Paks, Tolnam.
 Jung Jakab ismétlő ág. hitv., Bonyhád, Tolnam.
 Kirnbauer Lajos ág. hitv., Vágód, Vasm.
 Kis János ág. hitv., Kajdacs, Tolnam.
30. Konrád Lajos ismétlő róm. kath., Szemering, Austria.

Jegyzet. A rövidítések magyarázata: ág. hitv. = ágostai hitvallású evangélikus; helv. hitv. = helvét hitvallású evangélikus; róm. kath. = római katolikus; gör. kel. = görög keleti; mész. vall. = mózes vallású; m. = megye.

- Korneth Béla róm. kath., Herczegszöllős, Baranyam.
 Kring Ödön ág. hitv., Kéty, Tolnam.
 Magyarász Béla róm. kath., Tevel, Tolnam.
 Magyarász János " " " "
35. Molnár János helv. hitv., Ócsény, Tolnam.
 Molnár Vilmos ág. hitv., S. Szt. Lőrincz, Tolnam.
 Mühl Sándor " " Mekényes, Baranyam.
 Perczel Quido róm. kath., Bonyhád, Tolnam.
 Schmirmund Lajos ág. hitv., Hidasd, Baranyam.
40. Schuckmann Fülöp " " Bonyhád, Tolnam.
 Stärk Zsigmond mész. vall., Bonyhád, " "
 Szabó István róm. kath., Dombóvár, " "
 Szedlák Béla " " Mohács, Baranyam,
 Szorg József " " Bonyhád, Tolnam.
45. Trapp János ág. hitv., Börzsöny, " "
 Zsigmond Dezső róm. kath., Szegzárd, "

Évközben kimaradt:

- Müller Henrik helv. hitv., Hidasd, Baranyam.
 Till János ág. hitv., Bonyhád, Tolnam.
 Pétermann Ádám ág. hitv., Bonyhád, Tolnam.

Magántanuló:

50. Parrag József helv. hitv., D. Szt. György, Tolnam.
 Rippel Sándor róm. kath., Kaposvár, Somogym.

Hallgató volt:

- Horváth József helv. hitv., Ócsény, Tolnam.

II-ik osztály.

- Altmann Henrik ág. hitv., Hidasd Baranyam.
 Arany Lajos helv. hitv., Szakesi puszta, Tolnam.
 Biensack Ede róm. kath., Hügyész, Tolnam.
 Blau Ferenc " " Zomba, " "
5. Borbély Kálmán helv. hitv., Ipaesfa, Baranyam.
 Dobrovics Kálmán róm. kath., Alsó-Pél, Tolnam.
 Dömötör Lajos helv. hitv., Böleske, "

- Faik Jakab ág. hitv., Bonyhád, Tolnam.
 Fekete István helv. hitv., Mólvány, Somogym.
10. Fetzter Ferencz róm. kath., Lengyel, Tolnam.
 Fleisch János ág. hitv., Nádasd, Baranyam.
 Glöckner Károly helv. hitv., Tata-Tóváros, Komáromm.
 Grosch József ág. hitv., Tamási, Tolnam.
 Hildebrand Miksa ág. hitv., Pula, Somogym.
15. Hoffmann Pál ág. hitv., Paks, Tolnam.
 Löb János ág. hitv., Bonyhád, "
 Lützenburger József róm. kath., Bonyhád, Tolnam.
 Makay Béla helv. hitv., Nyim, Baranyam.
 Madzon Rezső róm. kath., Dees, Tolnam.
20. Patonai Sándor ág. hitv., Pécsvarad, Baranyam.
 Pesthy István " " Uzd, Tolnam.
 Rauschenberger József róm. kath., Máza, Tolnam.
 Reitberger Gyula róm. kath., Bonyhád, "
 Ritzel Frigyes ág. hitv., Bonyhád, Tolnam.
25. Rein Heinrich " " " "
 Schmorl Oszkár róm. kath., Ráczy-Boly, Baranyam.
 Simon Ottmár ismétlő róm. kath., Báttaszék, Tolnam.
 Szalay Nándor helv. hitv., Nagy-Szokoly, Tolnam.
 Szurma József ág. hitv., Duna Egyháza, Pestm.
30. Tamer Jenő " " Némedi, Tolnam.
 Wagner Endre " " Felső-Nána Tolnam.
 Vagner Andor " " Varsád, Tolnam.
 Vikkert Lajos " " Alsó-Nána, Tolnam.
 Zsigmond Ferencz róm. kath., Szegzárd, Tolnam.

III-ik osztály.

- Ambrus József helv. hitv., Luzsok, Baranyam.
 Ádler Sándor róm. kath., Baranyavár, Baranyam
 Bohár János " " Polány, Somogym.
 Czettel János " " Kassa, Baranyam.
5. Cziffrai Károly " " Letenye, Somogym.
 Csullag István " " Mászlony, "
 Egermann István róm. kath., Bonyhád, Tolna.
 Eifert Lajos ág. hitv., S. Szt. Lőrincz, "
 Erhardt Henrik ág. hitv., S. Szobb, Somogym.

10. Feldl István róm. kath., Dárda, Baranyam.
 Fördös Vilmos ág. hitv., Bonyhád, Tolnam.
 Friedszám Jakab róm. kath., Máza, Tolnam.
 Haffner Ernő ág. hitv., Kölesd, Tolnam.
 Herczog Mór mész. vall., Bonyhád, Tolnam.
15. Herczog Zsigmond mész. vall., Bonyhád, Tolnam.
 Harka Sándor róm. kath., Harez, Tolnam.
 Hofner Károly " " Várkony, Baranyam.
 Korneth Ferencz róm. kath., Nagy-Szöllös, Baranyam.
 Köhler János ág. hitv., Izmény, Tolnam.
 Künsztler János ág. hitv., Bonyhád, Tolnam
20. Német Zoltán róm. kath., Kaposvár, Somogym.
 Pollák Fülöp mész. vall., Bonyhád, Tolnam.
 Schmid Ferencz róm. kath., Karlovicz, Szlavonia.
 Steib Mihály róm. kath., Bonyhád, Tolnam.
25. Strack János ág. hitv., Bonyhád, Tolnam.
 Szabó Jenő róm. kath., Dombóvár, Tolnam.
 Thúry Ákos róm. kath., Nagy-Dobsa, Somogym.

IV-ik osztály.

- Becht Ödön ág. hitv., Bonyhád, Tolnam.
 Bodnár Béla róm. kath., Szeszveté, Hurváthország.
 Burian Sándor " " Eger, Hevesm.
 Czingelly Árpád róm. kath., Dárda, Baranyam.
5. Farkas Gyula helv. hitv., Zámolz, Fehérm.
 Fördös Gyula ág. hitv., Bonyhád, Tolnam.
 Késmárky Dezső róm. kath., Szegzárd, Tolnam.
 Koloszvály Imre helv. hitv., Ócsény, Tolnam.
 Pesthy Pál ág. hitv., Uzd, Tolnam.
10. Pollák József mész. vall., Budapest, Pestm.
 Preisner Géza róm. kath., Kaposvár, Somogym.
 Remesberger János róm. kath., Tevel, Tolnam.
 Ritzl Ádám ág. hitv., Bonyhád, Tolnam.
 Scriba Dezső " " Gyöng, Tolnam,
15. Szabó Zoltán róm. kath., Tolna-Szántó, Tolnam.
 Szepesy Frigyes róm. kath., Puszta-Tormás, Tolnam.
 Szepesy Kálmán " " " " " "
 Tyoszity Milivoj gör. kel., Bán, Baranyam.
 Wáing Sebestyén ág. hitv., Döröcske Somogym.
20. Welter György ág. hitv., Döröcske, Somogym.
 Zundánovics Szvetozár gör. kel., Rác-Göres, Baranyam.

Évközben kimaradt:

Paiss Antal róm. kath., Nemes-Vid, Somogym.

Az algymnasium népességének kimutatása az 1886/7 évben.

Osztály	Az év elején beiratott nyilvános tanuló				Az év végén jelen volt	Vallásra nézve				Anyanyelvre nézve		Anyanyelvén kívül beszél	Életkorra nézve							Illetőségre nézve							A szülők polgári állása														
	Magántanuló	Időközben jött	Ismétlődő	Kimaradt		ágostai hitv. ev. hely. hitv. ev.	róm. kath.	görög keleti	mózes vallású	magyar	német		szerb	főt	német	szerb	főt	10 éves	11 éves	12 éves	13 éves	14 éves	15 éves	16 éves	17 éves	Tolna megye	Baranya megye	Somogy megye	Pest megye	Fehér megye	Heves megye	Vas megye	Komárom megye	Horvátország.	Ausztria	önálló östernelő	önálló kis és nagy ip. ker.	állami és közs. tisztv.	Magántisztviselő	más értelmiség	
I-ső	51	2	—	3	3	50	19	10	17	—	7	29	24	—	15	—	11	18	13	11	—	—	—	39	10	1	—	1	—	1	—	1	16	17	15	3	2				
II-ik	33	—	1	1	—	34	15	7	12	—	—	20	13	—	1	10	—	1	3	11	12	6	1	—	26	3	3	1	—	—	1	—	4	13	11	5	1				
III-ik	27	—	—	1	—	27	7	1	16	—	3	18	9	—	12	1	—	—	7	11	6	1	2	12	8	6	—	—	—	—	1	—	4	8	9	5	1				
IV-ik	22	—	—	1	1	21	7	2	10	2	1	14	6	2	—	9	—	—	2	3	9	3	3	2	11	3	4	1	1	1	—	1	—	3	5	11	—	3			
Összesen	133	2	1	6	4	132	48	20	55	2	11	81	52	2	1	46	1	—	12	21	33	37	21	5	5	2	88	24	14	2	2	1	1	1	2	1	27	43	46	13	7
	136																																								

VII.

Ösztöndíjak.

A Rosenstein féle 1000 forintnak kamatját Bonyhád nagyközségének előljárósága felerészben Becht Ödön IV-ik, felerészben Hoffmann Pál II-ik osztálybeli tanulóknak ítélte oda.

A gróf Stirum-Limburg féle ösztöndíjban részestült Kolozsváry Imre IV-ik Pesthy Pál IV-ik Késmárky Dezső IV-ik Fördös Gyula IV-ik osztálybeli tanuló 100—100 forinttal.

Állami ösztöndíjt élvezett Burián Sándor IV-ik oszt. tanuló. A tanári kar részint kegyes alapítók, részint ajándékozók szivességéből a következőknek ítélhetett oda ösztöndíjat: A Petőfi felét — magyar irányért Bodnár Bélának. tek: Muttnyánszky Béla úr 10 frtnyi adományát két egyenlő részben Bergl Sándor és Molnár Jánosnak, tek. Dr. Schvetz Antal úrnak öt frtját a magyar történetben való jártasságáért Erhardt Henriknek, a Balogh féle 5 frtot Apáthi Károlynak, nagyt. Vagner Samunak 10 frtját Eifert Lajos és Glöckner Károlynak, tek. Dr. Moldoványi István urnak jutalmát — 10 frtot a latinnyelvben való jártaságért — Reitberger Gyulának, tek. Angyal Ferencz urnak 5 frtját Bekker Jánosnak, mint ki ez évben a magyarnyelv elsajátításában a legnagyobb előmenetelt tanusította.

VIII.

Szertárak.

Könyvtárunk — föl sem említve a már jelzett ifjusági könyvtárt — ez évben a következő művekkel gazdagodott.

Vétel utján: Budapesti Szemle, Nyelvőr, Természettudományi közlöny, Az országos közlönye. Magyar tanügy. Prot. Egyház és iskolai lap. Ev. egyház és iskola. Phylologiai köz. öny. Az osztrák-magyar monarchia irásban és képben. Lateinische Sprachlehre: Schultztól. A rómaiak története. Mommsen Tivadartól. A Kisfaludi társulatnak összes kiadványai. — Dr. Réthi Lászlónak megjelenő Anthographiai műve. A magas miniszterium által ajánlott egészségtan.

Ajándék utján: Láng Gabrielle kisasszony becses ifjusági iratokát. A magyar tudományos akadémia összes kiadványait. A közoktatási miniszteriumtól több statistikai kimutatás és nevelésügyi mű. Ráth Mór könyvkereskedő úrtól, mint intézetünknek kiváló pártolójától összes idei kiadványait. A Franklin társulattól,

Lampel Robert, Eggenberger és Dobrowszky könyvkiadó uraktól számos ujonnan megjelent tankönyv. Tek. Biber Ede több horvát nyelvtant és gyakorló könyvet.

Természetrajzi gyűjteményünket — a vásárlást tekintetbe sem véve — ajándék útján szaporították: Tek. Németh Ignác úr *egy nagy bateriat* és Geisler-féle csöveket, egy camera obscurat számos üveg alakkal együtt, tek. Madzon úr: Egy vízi buvárt, tek. Erhardt Henrik egy sast, tek. Simontsits Elemér egy tövis szűrő gébicset. Több tanuló különféle állatokkal.

Éremgyűjteményünket szaporitá: tek. Magyarász János úr 27 régi pénzzel Goldfinger Armin, Glöckner Károly urak római pénzeket s több tanuló régi pénzeket ajándékozott.

IX.

Tápintézet.

Intézetünk, mely valláskülömbiségre való tekintet nélkül fogadja be a jelentkező tanulókat, ez évben 43 tanulót látott el 50 frtnyi befizetés mellett ebéddel és vacsorával. Reggelire, mely tejből és egy darab süteményből áll, 1 frt 60 kr. havi illetékért 32-en jártak.

Az intézet helyiségében három ifju számára lakás is van. —

Miután nem volt eddig alapunk, a melyből szorgalmas, jó magaviseletű s *szegénysorsú* tanulókat a tápintézeti illeték fizetése alól részben vagy egészben felmenthetünk, alulírott az idén Wedl Endre tanító urat fölkérte, hogy ily célra esperességünk határain belül supplicáljon. Fáradsága 120 frt tiszta jövedelmet eredményezett.

Uj év után tek. Simontsits Béla főszolgabíró úr, a ki intézetünket már oly sokszor gyámolítá, 109 frt 12 kr. küldött be ugyan ily célra ujévi üdvözet megváltása czimén. Fogadja érte hálás köszönetemet. A farsang alatt több tanügybarát tánczestélyt rendezett, melynek tiszta jövedelmét 126 frt 02kr. szintén e célra szánta.

Miután ez alapból csak akkor fogjuk a kamatokat segélyezés czimén kiosztani, ha a tőke legalább is 500 frtba rug, a gyűjtést jövőre is folytatjuk. Igen kérem ennél fogva különösen egyházmegyénknek lelkészi karát, hassanak oda, hogy a gyülekezetek, melyek messze fekvő intézetek supplicansait sem bocsátják el üresen, a mi küldötünknek is juttassanak könyöradományt.

A tápintézeti alapra adományozott azonkívül: tek: Bajomi

Alajos úr 4 frt. A szegzárdi nőegyesület 20 frt. tek: Korneth Andor 10 frtot. Termékben adományozott: özv: Pirkner Józsefné 1 zsák burgonyát, tisztelendő Apáthi Károly $\frac{1}{2}$ mérő babot és hagymát, tisztel. Guggenberger János 10 tyukot, tek: Gross Henrik 2 zsák burgonyát és 1 mérő lencsét, tisztelendő Kracher György 2 zsák borsót, tek: Madzon Rezső 1 zsák burgonyát, Pollák Mihály úr 2 méter fát.

Az ifjúságot megvendégelte tisztelendő Wagner János pecsenyével, tiszt: Mühl János tanító úr pedig 4 izben borral.

Mind ezen jótevőknek mély köszönetet mond

Marhauser Imre
gondnok.

X.

Zárszó.

A jövő tanév szept. 1-jén veszi kezdetét. A hónap három első napja a beíratásra a pót és javító vizsgákra fordítottak. —

Javító vizsgára csak azon tanuló bocsátatik, ki csak egy tantárgyból nyert „elégtelen“ jegyű osztályzatot. A két tantárgyból bukottak, osztály ismétlésre utasítvák.

Az első osztályba felvétetnek, a kik a 9-ik életévet betöltötték és **legalább** is négy elemi osztályt végeztek, a mit kiki bizonyítványal esetleg fölvételi vizsgával tartozik igazolni. —

Tankönyvekről az intézet egyik tanára gondoskodik. —

A tandíjt és tápintézeti illetéket félévenként előre kell lefizetni.

Az igazgatóság a koszt és szállásadókról, valamint azon helybeli német családokról is, a kik gyermekeiket magyar helyre cserébe adni szándékoznak jegyzéket vezet és a szülőknek erre vonatkozólag levélben is szívesen szolgál felvilágosítással. —

A szülők — gyermekeik érdekében — fölkéretnek, hogy mielőtt gyermekeiknek szállást fogadnak tudakozódjanak a tanári testületnél. — Külömben is figyelmeztetik mindenki, hogy szállást adni és véglegesen kivenni csak az igazgatóságnak beleegyezésével lehet. —

Bonyhádon, 1887. évi június 14-én.

